

TANULMÁNYOK

LÁZÁR LAKATOS ALIZ

AZ ERDÉLYI MAGYAR FIATALOK SZLENGHASZNÁLATI SZOKÁSAI

Kulcsszók: szleng, nyelvhasználati szokások, nyelvi norma, erdélyi magyar fiatalok, kérdőíves felmérés, fókuszcsoporthoz interjúk.

1. Bevezetés

A tanulmány az erdélyi magyar fiatalok szlenghasználati szokásainak vizsgálatára irányul: azt elemzi, hogy a középiskolások és egyetemi hallgatók bevallásuk szerint milyen mértékben használnak szlenget beszédhelyzet függvényében, illetve melyek a szlenghasználat legfontosabb indítékai. Ezen adatok gyűjtésére a kérdőíves felmérés módszere volt a legelőnyösebb, de kisebb mértékben fókuszcsoporthoz interjúk adatait is felhasználtam. A kérdőíves felmérés esetében azt is megvizsgáltam, hogy vannak-e statisztikailag szignifikáns összefüggések, ha az eredményeket összevetjük az adatközlők szociológiai változóival, nyelvtudásával, a nyelvek értékelésével, illetve a magyar és román nyelv használatával. Minden esetben szem előtt kell tartani, hogy az adatok gyűjtése önbevallás alapján történt, így valószínűleg bizonyos fokú torzulást tapasztalunk a valós nyelvhasználati szokásokhoz képest.

Fontos megjegyezni, hogy jelen vizsgálat egy nagyobb kutatás része, amely során egyrészt az erdélyi magyar fiatalok szlengváltozatainak kontaktusjelenségeit vizsgáltam, másrészt a fiatalok attitűdjét a szlenggel és a kontaktusjelenségekkel kapcsolatosan. Ennek nyoma elsősorban a fókuszcsoporthoz interjúk beszélgetéseiben figyelhető meg, ugyanis nem minden esetben különíthető el egyértelműen, hogy az adatközlők a szlengről, a kontaktusjelenségekről vagy mindkettőről nyilatkoznak az adott esetekben.

2. A szleng fogalma

A kutatás első felmerülő problémája a központi terminus, a szleng meghatározása, ugyanis a szakirodalomban eddig nem született egy egységes definíciója és meghatározási szempontrendszer. Ennek oka, hogy egy olyan összetett jelenségről beszélünk, amely meghaladja a hagyományos megközelítések határait, ugyanis nem elégséges nyelvészeti nézőpontból meghatározni, hanem interdiszciplináris (nyelvi,

szociológiai, szociálpszichológiai) szempontokat is szükséges figyelembe venni a körülírásához (Jelisztratov 1998; Kis 1997: 240).

Továbbá fontos megjegyezni, hogy a laikus beszélők szlengképe is különbözik attól, amit a nyelvészeti szövegekben olvashatunk. Viszont mindkét esetben felfedezhetünk bizonyos sztereotípiákat és különböző nyelvi ideológiákon alapuló gondolatokat, amelyek nemcsak a laikus beszélőket, hanem a szlenget vizsgáló kutatókat is befolyásolták. Ilyen sztereotípiák például, hogy a szlenget (inkább) a fiatalok, a férfiak, a műveletlenek, esetleg a bűnözők használják elsősorban. A jelen kutatásban is találkozhattunk olyan véleményekkel, miszerint a szleng mai jelenség, és az adatközlők a mai fiatalsággal kötik össze. Ezen sztereotípiák és gondolatképződmények által hamis és elnagyolt kép alakul ki a beszélőkben, ugyanis e felfogások szerint a szleng jelensége túlságosan beszűkül.

A szlengről szóló szakirodalmat áttekintve azt tapasztaljuk, hogy meghatározhatjuk nyelvváltozatként, stílusváltozatként, rétegnyelvként, szociolektusként vagy csoportnyelvként (Kövecses 1997: 7–8), azonban ezen fogalmak mindegyike leszűkíti a jelenséget, és nem vonatkozik minden fontos aspektusra. Jelen dolgozatban a következőképp határoztam meg a szlenget: informális, csoport jellegű beszédmód, amely intenzív beszédkapcsolatot és közvetlenséget feltételez a használói közt, ugyanakkor attitűdöt is tükröz (gyakran cinizmust és iróniát), az „érzelmi szóalkotás” a legfontosabb eszköze, ugyanis kiemelt szerepet kap a nyelvi megformálás. Fontos aspektusa a normaszegés, amely a többségi csoport normáival szemben nyilvánul meg, a folyamatos megújulás és a kreatív nyelvhasználat. A közszlengre kevésbé jellemző, de körülhatárolható csoportok esetében igen, hogy a szleng közös tudásra épít, és szerepe van a csoportidentitásban is, ugyanis az együvé tartozást fejezi ki (Crystal 2003:74; Kis 2010; Klerk 2006: 407–409; Szilágyi N. 1999, 2006).

Annak következtében, hogy a nyelvészeti szakirodalomban sincs a szlengnek egységes definíciója, fontosnak tartottam megkérdezni a fiatalokat arról, hogy ők hogyan értelmezik ezt a fogalmat, és jelen tanulmány szempontjából fontos ezeket az eredményeket is figyelembe venni.

A kutatás adatközlőinek szlengképét vizsgálva azt állapítottam meg, hogy csak részben egyezik meg azzal, ahogyan ebben a tanulmányban megközelítjük, illetve ahogyan a szakirodalom értelmezi a szleng jelenségeket. A szleng összetettsége miatt a fiataloknak nehézséget okozott a jelenség definiálása, körülírása. Bár az adatközlők meghatározásai azt mutatják, hogy sokan leszűkítik a szleng jelenségét, mégis azt sugallják, hogy a fiatalok többsége nyelvérzéke alapján tudja, hogy mit lehet szlengnek minősíteni. A kutatások eredményei arra mutattak rá, hogy a köztudatban az él, hogy elsősorban a fiatalok használják a szlenget, illetve számos adatközlő a kölcsönszavak, szórövidülések és betűszavak használatával azonosította a szleng beszédmódot. A kérdőíves felmérés és a fókuszcsoportos interjúk eredményei alapján egyaránt azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az erdélyi magyar fiatalokban él egy prototipikus szlengkép, ami azt jelzi, hogy a prototipikus szleng elsősorban a fiatalok nyelvhasználatára jellemző, bizalmas stílusú, és kizárólag informális környezetben használják.

3. A kutatás módszerei

Amint a tanulmány elején említettem, az adatgyűjtés kérdőíves felméréssel és fókuszcsoportos interjúk által történt. Tekintsük át az adatgyűjtés részleteit.

3.1. Kérdőíves adatgyűjtés

A kérdőíves felmérést az erdélyi középiskolások körében öt (Gyergyószentmiklós, Gyulafehérvár, Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagyvárad), az egyetemi hallgatók körében pedig három (Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagyvárad) különböző nyelvi környezetű városban végeztem. Gyergyószentmiklósról tömbmagyarság jellemző, Marosvásárhelyen kb. egyenlő arányban oszlik meg a magyar és a román anyanyelvűek száma, Gyulafehérvár pedig szórvány. Nagyvárad többségében román, viszont határmenti település, Kolozsvár szintén, de kulturális és egyetemi központ lévén sok a magyar közösség, illetve számos helyen kérhető magyar nyelvű szolgáltatás.

A kiválasztott településeknek az volt az indoka, hogy Erdélyben csak néhány magyar nyelvű egyetemi központ van. Hagyományosan három erdélyi egyetemi központról beszélhetünk: Kolozsvárról, Temesvárról és Marosvásárhelyről, Nagyvárad pedig az utóbbi évtizedekben vált azzá. A másik ok pedig, hogy a középiskolákhoz képest a felsőoktatásban heterogénebb közösségek alakulnak ki a szociológiai változók viszonylatában (lakhely, életkor, szülők végzettsége stb.), így kevesebb egyetemi központ diákjainak vizsgálata is elég ahhoz, hogy feltérképezzük a különböző nyelvi környezettel rendelkező településeket.

A mintavétel nem reprezentatív, hanem önkényesnek mondható, így az eredmények alapján nem lehet az erdélyi magyar fiatalok teljes populációjára következtetni, azonban figyelembe veszi a fiatalok nyelvhasználati sokszínűségét. Figyelembe vettem, hogy különböző településtípusokon történjen a gyűjtés (tömb, szórvány, határmenti), hogy lefedje a legfontosabb egyetemi intézményeket, és a humán vagy reál szakirányok közül egyik se legyen alulreprezentálva. Az adatközlők a kérdőívet papíron töltötték ki, az esetek többségében tanóra keretén belül az adatgyűjtő jelenlétében. Az egyetemi hallgatók megközelítőleg fele töltötte ki otthon, majd elhozta a megadott határidőre, mert nem mindenhol lehetett szervezett csoportokban megoldani. Az összegyűjtött adatokat (szociológiai változók, nyelvekhez való viszony, nyelvhasználati szokások, a szleng értelmezése, attitűdre vonatkozó kérdések, lexikai változók, szavak és kifejezések értékelése) bevezettem az SPSS 17.0 program adatbázisába, majd ennek segítségével végeztem el az elemzéseket.

Az adatfelvétel 2019 első felében zajlott, amely során összesen 384 adatközlő töltötte ki a kérdőívet. A szociológiai változók szerint a következő az eloszlás: 1. intézménytípus szerint: 221 (57,6%) középiskolás, 163 (42,4%) egyetemi hallgató; 2. a képzés helye szerint: Gyergyószentmiklós 45 (11,7%), Gyulafehérvár 47 (12,2%), Kolozsvár 94 (24,5%), Marosvásárhely 94 (24,5%), Nagyvárad 104 (27,1%); 3. állandó lakhely szerint: 188 (49%) városi, 194 (50,5%) vidéki (két személy nem válaszolt);

4. nem szerint: 175 (45,6%) fiú, 208 (54,2%) lány (egy személy nem válaszolt). A középiskolás adatközlők életkora 16–18 év, az egyetemi hallgatóké pedig 19–24.

3.2. Fókuszcsoporthos interjúk

A fókuszcsoporthos terminust az alábbi definíció alapján használom: „egy olyan kutatási módszert jelent, amelynek során az adatok úgy keletkeznek, hogy a kutatás alanyai csoportosan kommunikálnak egy adott témáról” (kiemelés az eredetiben; Vicsek 2006: 17).

A kérdőíves kutatás és a fókuszcsoporthos interjúk nagyban összefüggnek, egyrészt azért, mert mindkét esetben erdélyi magyar fiatalok voltak az adatközlők: a kérdőíveket Erdély öt különböző városában (Gyergyószentmiklós, Gyulafehérvár, Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagyvárad) tanuló középiskolások és egyetemi hallgatók töltötték ki, az interjúkon pedig Kolozsváron tanuló egyetemisták vettek részt. Másrészt pedig azért, mert az interjú menetét és kérdéseit a megszerkesztett kérdőív, illetve az eddigi kutatások eredményei alapján állítottam össze.

David Morgan összegezte a fókuszcsoporthos kutatások leggyakoribb jellemzőit, miszerint 1. a csoportok 6–10 résztvevőből állnak, 2. a kutatások általában 3–5 csoportot foglalnak magukba, 3. a csoportok többnyire homogének és 4. idegenekből állnak. Fontos megjegyezni, hogy ez nem követendő minta, csak az elterjedt gyakorlat, a fókuszcsoporthos vizsgálatot pedig a kutatási célokhoz kell igazítani (Morgan 1977, idézi Vicsek 2006: 126). Ez okból kifolyólag a jelen vizsgálat nagyban eltér a szokásos gyakorlattól.

A csoportok létszámát illetően 4–6 résztvevőt határoztam meg annak érdekében, hogy minél inkább közös beszélgetés alakuljon ki, és elkerüljük a párhuzamosan futó beszélgetéseket. A kisebb létszám miatt több csoportot terveztem a szokásos gyakorlathoz képest, hogy végső eredményként legalább 30 résztvevője legyen ennek a kutatásnak. A csoportok nem idegenekből állnak, mert hólabda módszerrel gyűjtöttem össze az adatközlőket, vagyis megkerestem egy személyt, aki további személyeket toborzott maga mellé a baráti társaságából, ebből kifolyólag pedig a homogenitás sem volt szempont. A kutatás témája miatt ennek fontos szerepe van, hiszen az volt a cél, hogy minél közvetlenebbé váljanak a beszélgetések.

Az interjúk kettős célt szolgálnak: megtudni, hogy az erdélyi fiatalok mit gondolnak a felvetett kérdésekről és témákról, valamint olyan helyzeteket előidézni, amelyek a szleng elemek gyűjtésére irányulnak. A beszélgetések résztvevői előljáróban csak annyit tudtak, hogy nyelvhasználati kérdésekről lesz szó, így nem volt lehetőségük előre készülni, vagy utánanézni a konkrétabb kérdéseknek.

Az interjúkat 2020 elején kezdtem el, de a járvány és az ezzel kapcsolatos szigorítások miatt csak 2023-ban tudtam lezárni. Fontos szempont volt, hogy a beszélgetés minél közvetlenebb legyen, minél inkább oldjuk a hangulatot, és a résztvevők úgy beszéljenek az interjú során is, ahogyan egymással szoktak a mindennapokban. Nem lehet teljes bizonyossággal megítélni ennek a sikerességét, de a beszélgetések természete, kialakult hangulata arra utal, hogy a legtöbb csoportban

sikerült elérni ezt a célt. A beszélgetéseket diktafonnal rögzítettem, majd a felvételek segítségével pontos átiratot készítettem az összes beszélgetésről. A csoportok összetétele az 1. táblázatban látható:

1. táblázat: A fókuszcsoporthoz tartozó interjúk adatközlői

Keresztnév	Életkor ¹	Szak és tannyelv	Tanulmányi év ²	Állandó lakhely
1. csoport (2020. február 26.)³				
Abigél ⁴	20	pszichológia (magyar)	2	Temesvár
Ágota	20	kommunikáció (magyar)	1	Temesvár
András	21	geológia (magyar)	3	Szászrégen
Alma	20	kommunikáció (magyar)	2	Marosvásárhely
2. csoport (2020. február 29.)				
Krisztián	23	teológia (magyar)	1	Jobbágyfalva
Kristóf	20	teológia (magyar)	1	Szék
Konrád	19	teológia (magyar)	1	Kolozsvár
Kálmán	20	asszisztensképző (magyar; román nyelvű órák is vannak)	1	Dés
3. csoport (2020. március 6.)				
Dénes	20	informatika (magyar)	2	Kolozsvár
Dorka	20	informatika (magyar)	2	Kolozsvár
Dalma	20	informatika (magyar)	2	Kolozsvár
Dávid	21	informatika (magyar)	2	Székelyszentkirály
4. csoport (2021. január 15.)				
Panka	19	üzletigazgató (román)	1	Kolozsvár
Polli	20	kommunikáció (magyar)	2	Kolozsvár
Petra	21	alkalmazott idegen nyelvek (román és idegen nyelvek)	2	Kolozsvár
Péter	18	alkalmazott idegen nyelvek (román és idegen nyelvek)	1	Kisbács
Panni	19	kommunikáció (magyar)	1	Kolozsvár
5. csoport (2022. március 17.)				
Lujza	18	pszichológia (magyar)	1	Marosújvár
Laura	19	norvég–komparatistika (magyar, román és norvég)	1	Nagyenyed
Lídia	19	újságírás (magyar)	1	Kolozsvár
Lili	20	magyar–olasz (magyar, román és olasz)	1	Marosvásárhely

¹ Az interjú időpontjában.

² Az interjú időpontjában.

³ Az interjúk két kivétellel a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán zajlottak egy irodában. A járványügyi megkorlátozások miatt a 4. csoporttal egy olyan lakásban történt a beszélgetés, ahol ők rendszerint összegyűltek szórakozni, közösen időt tölteni, az 5. csoport interjúja pedig személyes okok miatt a saját otthonomban készült.

⁴ Az itt feltüntetett nevek megváltoztatott keresztnévek. Az azonos csoportba tartozó személyek egyforma vagy hasonló (pl. *a* és *á*) kezdőbetűs nevet kaptak.

6. csoport (2023. január 12.)				
Noémi	22	építőmérnöki (román)	4	Székelyudvarhely
Niki	22	közgazdaságtan (magyar)	3	Székelyudvarhely
Nóra	22	orvosi biológia (magyar)	1 (magiszteri)	Zetelaka
7. csoport (2023. január 14.)				
Endre	22	matematika (magyar)	3	Székelyudvarhely
Emese	23	mérnöki fizika (magyar)	4	Székelyudvarhely
Edina	23	számítógépes fizika (angol; román nyelvű órák is vannak)	1 (magiszteri)	Sepsiszentgyörgy
8. csoport (2023. március 13.)				
Botond	27	informatika	végzés éve: 2018	Sepsiszentgyörgy
Barna	23	járműmérnök (román)	4	Élesd
Balázs	26	informatika	végzés éve: 2021	Nagybánya
Bence	21	történelem (magyar)	3	Sepsiszentgyörgy
Berta	22	számítógépes fizika (angol; román nyelvű órák is vannak)	1 (magiszteri)	Székelyudvarhely

4. Az erdélyi magyar fiatalok szlenghasználati szokásai

A kérdőív több pontja felhasználható az erdélyi magyar fiatalok szlenghasználati szokásainak vizsgálatára. Először azt elemezzük, hogy az adatközlők önbevallásuk alapján milyen gyakran használnak szlenget a különböző beszédhelyzetekben. A 2. táblázat foglalja össze ezeket az eredményeket:

2. táblázat: Az erdélyi fiatalok szlenghasználata a különböző beszédhelyzetekben (önbevallás alapján) (A százalékos arányok soronként vannak feltüntetve.)

Beszédhelyzet	Egyáltalán nem		Néha		Nem túl gyakran		Gyakran		Nem válaszolt	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Családban	64	16,7	166	43,2	107	27,9	42	10,4	5	1,3
Baráti körben	10	2,6	80	20,8	96	25	194	50,5	4	1
Osztály-, illetve évfolyamtársak körében	24	6,3	78	20,3	127	33,1	150	39,1	5	1,3
Szabadidős tevékenység során (pl. sport, tánc)	43	11,2	107	27,9	130	33,9	95	24,7	9	2,3
Tanárokkal érintkezve	251	65,4	98	25,5	25	6,5	4	1	6	1,6
Hivatalos ügyek intézésekor (pl. titkárságon)	353	91,9	19	4,9	5	1,3	1	0,3	6	1,6
Csetelés, SMS-írás közben	12	3,1	93	24,2	82	21,4	193	50,3	4	1
Közösségi oldalon való közzététel során (facebook, instagram stb.)	97	25,3	118	30,7	91	23,7	71	18,5	7	1,8

A válaszok alapján azt állapíthatjuk meg, hogy az erdélyi fiatalok elsősorban informális környezetben használnak szlenget. A leggyakrabban baráti körben, de

osztály- és évfolyamtársaikkal szemben is gyakran alkalmazzák, a két kategória között azonban valószínűleg van némi átfedés, hiszen az iskolában vagy az egyetemen is vannak barátai. A két érték közötti különbség oka abban nyilvánulhat meg, hogy azokkal, akik nem állnak közel hozzájuk, kevésbé alkalmazzák a szleng használatát, de befolyásolhatja ezt az iskola és az egyetem környezete is. Szintén nagyon gyakori használatot láthatunk cseteléskor és SMS-íráskor, ami összefüggésben áll a baráti körrel, hiszen a fiatalok legnagyobb mértékben barátaikkal kommunikálnak ezeken a felületeken. Bár a szleng elsősorban beszélt nyelvi jelenség, a cset és az SMS pedig írott közegben jön létre, ez nem gátolja meg a használatát, mivel informális helyzetről van szó, emellett pedig az írott közeg ellenére számos beszélt nyelvi jellemzőt fedezhetünk fel a gyakorlatukban. A posztolásra szintén jellemző a szleng használata, azonban nem olyan mértékben, mint az előzőeknél, aminek fő oka a nagy nyilvánosság lehet, de az is valószínű, hogy megszokták, és nem veszik észre, amikor ilyen helyzetben szlenget használnak.

A szabadidős tevékenységek során szintén elég gyakori a szleng használata, de itt már egymástól nagyobb mértékben eltérő válaszokat kaptunk. Érdekes kérdés, hogy a család informális környezet, azonban mégsem annyira jellemző, hogy ebben a körben szlenget használjanak. Ennek az lehet az oka, hogy a fiatalok többnyire a baráti társasághoz kötik a szlenghasználatot, és sokan gondolják úgy, hogy a többi generáció nem érti a kifejezéseiket.

Az eredmények azt mutatják, hogy legkevésbé a hivatalos ügyek intézésekor és tanárokkal érintkezve használnak a fiatalok szlenget, ami várható eredmény volt, hiszen mindkét beszédhelyzet inkább formális. Mégis azt tapasztaljuk, hogy a tanárokkal szemben gyakoribb jelenség a szlenghasználat, mint más hivatalos helyzetekben. Ez érthető, hiszen a tanárokkal gyakrabban találkoznak, közvetlenebb viszony is kialakulhat, ennek következtében pedig nem figyelnek annyira a nyelvhasználatukra.

Összességében azt látjuk, hogy az erdélyi magyar fiatalok normatadata szerint az informális helyzetekben lehet szlenget használni, és minél távolabbi kapcsolatban vannak a beszédpartnerrel, annál kevésbé fordulnak elő szlengelemek a nyelvhasználatukban. Bár a családi környezet is informális, a tapasztalat azt mutatja, hogy a fiatalok a szleng fogalmát elsősorban a barátokkal való sajátos nyelvhasználathoz kapcsolják, és nem ismerik fel a családban használt szlenget.

A fenti összesítéseket keresztábrákban összevettem az adatközlők szociológiai változóival, nyelvtudásával, a nyelvek értékelésével, illetve a magyar és román nyelv használatával, hogy megvizsgáljuk, vannak-e szignifikáns összefüggések ezek között.

Két esetben is különbséget tapasztalunk a fiúk és a lányok szlenghasználatára között (3. és 4. táblázat). A Pearson-féle khi-négyzet próba alapján szignifikáns eredményt kaptunk, amikor a tanárokkal érintkezve vizsgáltuk a szlenghasználatot

($N = 377$, khi-négyzet ($f = 3$) = 16,691, $p = 0,001$), illetve hasonló lett az eredmény a hivatalos ügyek intézésekor használt szleng kapcsán is ($N = 377$, khi-négyzet ($f = 3$) = 22,127, $p = 0,000$). Mindkét esetben azt látjuk, hogy a fiúk gyakrabban használnak szlenget ezekben a beszédhelyzetben, mint a lányok. Ez az eredmény azt a feltételezést erősíti, hogy a lányok jobban ragaszkodnak a társadalom által előírt normákhoz, a fiúkra pedig megengedőbb normatudat jellemző. A diákokra általában véve nem jellemző, hogy ebben a két beszédhelyzetben szlenget használjanak, mert a formálishoz állnak közelebb. Ennek következményeként több cella értéke is kisebb 5-nél, ami miatt óvatosan kell kezelni az eredményeket.⁵

3. táblázat: A szleng használata a tanárokkal való kommunikáció során az adatközlők neme szerint (A százalékos arányok oszloponként vannak feltüntetve.)

A szleng használata a tanárokkal való kommunikáció során	Fiú		Lány	
	N	%	N	%
Egyáltalán nem	98	57,3	153	74,3
Néha	52	30,3	45	21,8
Nem túl gyakran	17	9,9	8	3,9
Gyakran	4	2,3	0	0

4. táblázat: A szleng használata hivatalos ügyek intézésekor az adatközlők neme szerint (A százalékos arányok oszloponként vannak feltüntetve.)

A szleng használata hivatalos ügyek intézésekor	Fiú		Lány	
	N	%	N	%
Egyáltalán nem	150	87,2	203	99
Néha	16	9,3	2	1
Nem túl gyakran	5	2,9	0	0
Gyakran	1	0,6	0	0

⁵ A társadalomtudományi konvenció szerint szignifikánsnak minősültek azok az eredmények, amelyek esetében a Pearson-féle khi-négyzet próba alapján $p \leq 0,005$. A szignifikanciaszámításnál a szoftver minden esetben jelzi, ha a keresztábrának van olyan cellája, amely értéke 5-nél kisebb. Ezek az esetek statisztikailag problémásak, és óvatossággal kell velük bánni. Annak következményeként, hogy jelen esetben az adatközlők csoportja homogénnek mondható bizonyos szempontokból (anyanyelv, szülők anyanyelve, tannyelv, szlenghasználat különböző beszédhelyzetekben), több olyan eredmény is van, ahol 5-nél kisebb értékek szerepelnek. Bár előrelátható volt, hogy a kérdőív bizonyos válaszait senki, vagy csak nagyon kevés adatközlő fogja választani, meg kellett adni ezeket a válaszlehetőségeket is, mert nem ismerhettük előre az egyedi eseteket. A probléma másik oka, hogy egyes keresztábrák esetében mindkét összevetett adatnál sok a változó, az adatközlők csoportja pedig csak párszáz fős, és nem többeszes, ahol ez a tényező kiküszöbölhető. A tanulmányban több olyan eredmény is van, ahol fennáll ez a probléma, viszont fontosnak tartottam az olyan eseteket bemutatni, ahol látszik egy tendencia, még ha statisztikailag problémásak is. Ezeknél az eredményeknél minden alkalommal jelzem a problémát.

Továbbá szignifikáns eredmény született a baráti körben történő szlenghasználat és a képzés helyszínének összevetésekor: $N = 380$, khi-négyzet ($f = 12$) = 32,438, $p = 0,001$ (5. táblázat). A gyulafehérvári diákok önbevallásuk szerint kevesebb szlenget használnak a baráti beszélgetések során, mint a más településen tanuló társaik. Szükséges megjegyezni, hogy csak az arányok különböznek, de többségben ők is gyakran használnak szlenget, és abból kiindulva, hogy több cella értéke kisebb 5-nél, fenntartásokkal kell kezelni az eredményt.

A vizsgálat során a Pearson-féle khi-négyzet próba szerint összefüggést tapasztalunk, miszerint osztály- és évfolyamtársak körében elterjedtebbnek bizonyul a szlenghasználat azon középiskolások és egyetemi hallgatók esetében, akik valamilyen humán szakon tanulnak, ellentétben a reál szakokon tanuló társaikkal: $N = 379$, khi-négyzet ($f = 3$) = 13,075, $p = 0,004$ (6. táblázat).

5. táblázat: A szlenghasználata baráti körben az adatközlők képzésének helyszíne szerint (A százalékos arányok oszloponként vannak feltüntetve.)

A szlenghasználata baráti körben	Kolozsvár		Nagyvárad		Gyulafehérvár		Marosvásárhely		Gyergyószentmiklós	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Egyáltalán nem	0	0	0	0	6	13,3	1	1,1	3	6,7
Néha	22	23,9	20	19,2	12	26,7	18	19,1	8	17,8
Nem túl gyakran	24	26,1	28	26,9	8	17,8	26	27,7	10	22,2
Gyakran	46	50	56	53,8	19	42,2	49	52,1	24	53,3

6. táblázat: A szlenghasználata osztály- és évfolyamtársak körében az adatközlők szakiránya szerint (A százalékos arányok oszloponként vannak feltüntetve.)

A szlenghasználata osztály- és évfolyamtársak körében	Humán szak		Reál szak	
	N	%	N	%
Egyáltalán nem	21	8,9	3	2,1
Néha	48	20,3	30	21,1
Nem túl gyakran	67	28,3	60	42,3
Gyakran	101	42,6	49	34,5

Szignifikáns eredményt kaptunk a csetelés és SMS-írás, illetve a posztolás során történő szlenghasználat kapcsán. A 7. táblázat szemlélteti, hogy az írott informális kommunikáció során legkevésbé a Gyulafehérváron és Gyergyószentmiklóson tanuló diákok használnak szlenget, míg jelentősen nagyobb arányban a Kolozsváron, Nagyváradon és Marosvásárhelyen tanuló fiatalok: $N = 380$, khi-négyzet ($f = 12$) = 33,324, $p = 0,001$. A következő, 8. táblázatban pedig azt láthatjuk, hogy a közösségi oldalakon való közzétételek során azok az adatközlők használnak gyakrabban szlenget, akik

pozitívabban értékelték az angol nyelvet ($N = 377$, khi-négyzet ($f = 12$) = 37,730, $p = 0,000$). Ez utóbbi eredményt fenntartásokkal kell kezelniük, ugyanis általánosan kérdeztünk rá a szlenghasználatra, amihez hozzátartoznak angol kölcsönelemek is, de nem kizárólag ezek. Az angol kölcsönelemek nyilvános használatát többek közt a nyelv presztízse befolyásolja. Emellett mindkét eset kapcsán fontos megjegyezni, hogy több cella értéke is 5-nél kisebb, emiatt statisztikailag problematikus eredményről van szó.

7. táblázat: A szleng használata csetelés és SMS-írás közben az adatközlők képzésének helyszíne szerint (A százalékos arányok oszloponként vannak feltüntetve.)

A szleng használata csetelés és SMS-írás közben	Kolozsvár		Nagyvárad		Gyulafehérvár		Marosvásárhely		Gyergyószentmiklós	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Egyáltalán nem	2	2,2	1	1	7	15,6	1	1,1	1	2,2
Néha	20	21,5	24	23,3	9	20	29	30,9	11	24,4
Nem túl gyakran	20	21,5	22	21,4	14	31,1	17	18,1	9	20
Gyakran	51	54,8	56	54,4	15	33,3	47	50	24	53,3

8. táblázat: A szleng használata közösségi oldalon való közzététel során aszerint, hogy az adatközlők milyennek ítélték az angol nyelvet (A százalékos arányok oszloponként vannak feltüntetve.)

A szleng használata közösségi oldalon való közzététel	Az angol nyelv értékelése									
	egyáltalán nem tetszik		2		3		4		nagyon tetszik	
	1								5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Egyáltalán nem	3	33,3	10	41,7	15	31,3	24	21,1	45	24,7
Néha	1	11,1	8	33,3	21	43,8	46	40,4	42	23,1
Nem túl gyakran	3	33,3	5	20,8	9	18,8	32	28,1	42	23,1
Gyakran	2	22,2	1	4,2	3	6,3	12	10,5	53	29,1

A kérdőívben szerepelnek olyan kijelentések, amelyeket az adatközlőknek értékelniük kellett. Ezeket két részre oszthatjuk: az első kérdéstípust aszerint kellett értékelniük az adatközlőknek, hogy mennyire jellemző rájuk az adott kijelentés (*mindig, általában, néha, soha, nem tudom*). A második kérdéstípust pedig aszerint értékelték az adatközlők, hogy egy 1-től 5-ig terjedő skálán mennyire értenek egyet az adott kijelentéssel (ahol az 1-es a legkisebb mértékű elfogadást jelzi, az 5-ös pedig a legnagyobb mértékű egyetértést). A kijelentések között vannak olyanok is, amelyek a szlenghasználati szokásokra irányulnak. Az első a csoportból négy kijelentést tudunk felhasználni a fiatalok szlenghasználati szokásainak vizsgálatához, a második csoportban viszont nincsenek ilyenek. A 9. táblázatban láthatók ezek a kijelentések és a vizsgálat során született eredmények.

9. táblázat: Az első kijelentéscsoport eredményei az adatközlők szlenghasználati szokásait illetően (A százalékos arányok soronként vannak feltüntetve.)

Kijelentések	Soha		Néha		Általában		Mindig		Nem tudom	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1. Nehezemre esik, hogy kerüljem a szlengszavakat.	98	25,5	175	45,6	74	19,3	13	3,4	23	6
2. Szoktam szlengszavakat használni, de ha szükséges, könnyen kerülöm őket.	17	4,4	108	28,1	154	40,1	92	24	13	3,4
3. Sok olyan szlengszót használok, amelyet más nyelvből vettünk át	12	3,1	119	31	166	43,2	81	21,1	4	1
4. A román szlenget is szoktam használni, amikor románul beszélek.	129	33,6	124	32,3	63	16,4	34	8,9	34	8,9

A kijelentések értékelése alapján az a kép rajzolódik ki, hogy a megkérdezett erdélyi fiatalok tudatos nyelvhasználók, hiszen legtöbüknek nem esik nehezőre kerülni a szlengszavakat. Az önbevallás alapján kapott válaszok azt mutatják, hogy az erdélyi fiatalok zöme sok kölcsönszót használ a szlengben, a román szleng használata kapcsán viszont azt tapasztaljuk, hogy az erdélyi fiataloknak csak kis része szokta használni.

A fenti kijelentéseket keresztáblákban összevettem az adatközlők szociológiai változóival, nyelvtudásával, a nyelvek értékelésével, a magyar és román nyelv használatával, illetve a szleng és a kölcsönszavak használatával, hogy megvizsgáljuk, vannak-e szignifikáns összefüggések ezek között.

A Pearson-féle khi-négyszet próba alapján több szignifikáns eredmény is született a *Nehezemre esik, hogy kerüljem a szlengszavakat* kijelentés és az adatközlők szlenghasználatára kapcsán. Ha megvizsgáljuk külön a megadott beszédhelyzeteket, azt látjuk, hogy legtöbb esetben szignifikáns az összefüggés: családi környezetben, baráti körben, osztály- és évfolyamtársak körében, szabadidős tevékenység során, tanárokkal érintkezve, csetelés és SMS-írás közben, valamint közösségi oldalakon való közzététel során. Minden esetben az a kép rajzolódik ki, hogy minél gyakrabban használnak az adatközlők szlenget az adott beszédhelyzetekben, annál inkább jellemző rájuk, hogy nehezőkre esik kerülni a szlengszavakat. Szemléltetésként ez látható az alábbi táblázatokban a családi környezetre (10. táblázat), a baráti körre (11. táblázat), valamint az osztály- és évfolyamtársak körére vonatkozóan (12. táblázat). Mindegyik keresztábla eredményeit illetően látszik egy tendencia, azonban szükséges megjegyezni, hogy a számos változó miatt minden esetben több olyan cella is van, melynek értéke 5-nél kisebb.

10. táblázat: A *Nehezemre esik, hogy kerüljem a szlengszavakat* kijelentés vizsgálata az adatközlők családi környezetben való szlenghasználatára alapján (N = 379, khi-négyzet (f = 12) = 50,817, p = 0,000) (A százalékos arányok oszloponként vannak feltüntetve.)

Nehezemre esik, hogy kerüljem a szlengszavakat.	Szlengszavak használata családi környezetben							
	Egyáltalán		Néha		Nem túl gyakran		Gyakran	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Soha	29	45,3	41	24,7	24	22,4	3	7,1
Néha	18	28,1	78	47	56	52,3	21	50
Általában	8	12,5	35	21,1	19	17,8	12	28,6
Mindig	1	1,6	2	1,2	4	3,7	6	14,3
Nem tudom	8	12,5	10	6	4	3,7	0	0

11. táblázat: A *Nehezemre esik, hogy kerüljem a szlengszavakat* kijelentés vizsgálata az adatközlők baráti körben való szlenghasználatára alapján (N = 379, khi-négyzet (f = 12) = 72,453, p = 0,000) (A százalékos arányok oszloponként vannak feltüntetve.)

Nehezemre esik, hogy kerüljem a szlengszavakat.	Szlengszavak használata baráti körben							
	Egyáltalán		Néha		Nem túl gyakran		Gyakran	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Soha	6	60	28	35,4	40	41,7	23	11,9
Néha	1	10	33	41,8	45	46,9	94	48,5
Általában	0	0	10	12,7	6	6,3	58	29,9
Mindig	1	10	1	1,3	0	0	11	5,7
Nem tudom	2	20	7	8,9	5	5,2	8	4,1

12. táblázat: A *Nehezemre esik, hogy kerüljem a szlengszavakat* kijelentés vizsgálata az adatközlők osztály- és évfolyamtársak körében való szlenghasználatára alapján (N = 379, khi-négyzet (f = 12) = 50,257, p = 0,000) (A százalékos arányok oszloponként vannak feltüntetve.)

Nehezemre esik, hogy kerüljem a szlengszavakat.	Szlengszavak használata osztály- és évfolyamtársak körében							
	Egyáltalán		Néha		Nem túl gyakran		Gyakran	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Soha	13	54,2	26	33,3	35	27,6	23	15,3
Néha	6	25	39	50	65	51,2	64	42,7
Általában	1	4,2	8	10,3	19	15	45	30
Mindig	1	4,2	1	1,3	0	0	11	7,3
Nem tudom	3	12,5	4	5,1	8	6,3	7	4,7

A *Szoktam szlengszavakat használni, de ha szükséges, könnyen kerülöm őket* kijelentés vizsgálata során kaptunk néhány szignifikáns eredményt, ugyanis itt is az adatközlők szlenghasználatával mutatott szignifikáns összefüggést a Pearson-féle khi-négyzet próba, de a mondat összetettsége miatt ezeket nem tudjuk probléma nélkül értelmezni.

A 3. kijelentés (*Sok olyan szlengszót használok, amelyet más nyelvből vettünk át.*) elemzése során nem kaptunk szignifikáns összefüggéseket. A 4. kijelentés (*A román szlenget is szoktam használni, amikor románul beszélek.*) kapcsán viszont három szignifikáns összefüggésről beszélhetünk.

Az egyik összefüggés a tanulmányok végzésének helyszíne kapcsán figyelhető meg: $N = 384$, khi-négyzet ($f = 16$) = 42,051, $p = 0,000$. A 13. táblázat szemlélteti, hogy legkevésbé a Gyergyószentmiklóson tanuló diákokra jellemző a román szleng használata, ami előrelátható volt, hiszen tömbmagyar vidékről van szó. A Nagyváradon, Gyulafehérváron és Marosvásárhelyen tanuló fiatalok válaszai között nincsenek jelentős eltérések, azonban érdekes eloszlást mutat a Kolozsváron tanuló adatközlők válasza. Mivel Kolozsváron a román anyanyelvűek vannak többségben, azt várnánk, hogy az itt tanuló fiatalok nagyobb arányban használják a román szlenget, de semmiképpen se kisebb arányban, mint az előbb említett három város esetében. Ennek az eredménynek az lehet az oka, hogy bár román-többségű városról beszélünk, nagy magyar közösségek vannak, és sok helyen van magyar nyelvű szolgáltatás is. Ebből kifolyólag a Kolozsváron élők nincsenek minden esetben rászorulva a román nyelv használatára, hanem könnyen ki tudják kerülni, amikor szeretnék. Szükséges hozzátenni, hogy több cellában is 5-nél kisebb értéket észlelünk.

13. táblázat: *A román szlenget is szoktam használni, amikor románul beszélek* kijelentés vizsgálata a képzési helyszín alapján ($N = 384$, khi-négyzet ($f = 16$) = 42,051, $p = 0,000$)
(A százalékos arányok oszloponként vannak feltüntetve.)

A román szlenget is szoktam használni, amikor románul beszélek.	Kolozsvár		Nagyvárad		Gyulafehér-vár		Maros-vásárhely		Gyergyó-szentmiklós	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Soha	27	28,7	37	35,6	17	36,2	25	26,6	23	51,1
Néha	44	46,8	32	30,8	12	25,5	29	30,9	7	15,6
Általában	16	17	17	16,3	5	10,6	22	23,4	3	6,7
Mindig	5	5,3	12	11,5	5	10,6	9	9,6	3	6,7
Nem tudom	2	2,1	6	5,8	8	17	9	9,6	9	20

Az adatközlők román szlenghasználata a románnyelv-tudásukkal ($N = 381$, khi-négyzet ($f = 20$) = 103,638, $p = 0,000$) és a román nyelv értékelésével ($N = 384$, khi-négyzet ($f = 16$) = 56,634, $p = 0,000$) is összefügg. Minél magasabb szinten tudják a nyelvet a fiatalok, annál inkább jellemző, hogy román szlenget is használnak, míg, akik alacsony szinten beszélnek, nagyobb arányban soha nem használják a szlenget. Ugyanez a mintázat figyelhető meg a román nyelv értékelése kapcsán is: minél jobban tetszik a nyelv az adatközlőknek, annál gyakrabban használnak román szlenget. Ezt a két eredményt szemlélteti a 14. és 15. táblázat. Bár szépen látszik a két eredményen a tendencia, statisztikai szempontból mégis kérdéses, ugyanis több cella értéke is kisebb 5-nél. Ennek elsősorban az a magyarázata, hogy az adatközlők

zöme legalább *közepes* szinten tudja a román nyelvet önbevallásuk alapján, illetve csak kis számban vallották azt, hogy *egyáltalán nem tetszik* a román nyelv.

14. táblázat: *A román szlenget is szoktam használni, amikor románul beszélek* kijelentés vizsgálata a románnyelv-tudás alapján (N = 381, khi-négyzet (f = 20) = 103,638, p = 0,000)
(A százalékos arányok oszloponként vannak feltüntetve.)

A román szlenget is szoktam használni, amikor románul beszélek.	Az adatközlők románnyelv-tudása (önbevallás alapján)											
	Alig néhány szót ismer		Gyengén		Közepesen		Jól		Nagyon jól		Anyanyelvi szinten	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Soha	0	0	20	45,5	64	48,9	25	22,7	17	23,6	2	8,7
Néha	1	100	12	27,3	32	24,4	50	45,5	23	31,9	6	26,1
Általában	0	0	2	4,5	15	11,5	20	18,2	21	29,2	5	21,7
Mindig	0	0	0	0	6	4,6	8	7,3	10	13,9	10	43,5
Nem tudom	0	0	10	22,7	14	10,7	7	6,4	1	1,4	0	0

15. táblázat: *A román szlenget is szoktam használni, amikor románul beszélek* kijelentés vizsgálata a román nyelv értékelése alapján (N = 384, khi-négyzet (f = 16) = 56,634, p = 0,000)
(A százalékos arányok oszloponként vannak feltüntetve.)

A román szlenget is szoktam használni, amikor románul beszélek.	A román nyelv értékelése									
	Egyáltalán nem tetszik (1)		2		3		4		Nagyon tetszik (5)	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Soha	21	55,3	29	37,2	45	37,2	23	25,3	11	19,6
Néha	7	18,4	25	32,1	42	34,7	30	33	20	35,7
Általában	2	5,3	8	10,3	18	14,9	24	26,4	11	19,6
Mindig	1	2,6	3	3,8	8	6,6	9	9,9	13	23,2
Nem tudom	7	18,4	13	16,7	8	6,6	5	5,5	1	1,8

A fókuszcsoporthoz tartozók interjújuk során nem voltak előre eltervezett célzott kérdések a szlenghasználati szokásokra, hanem a többi témáról való beszélgetés kapcsán merültek fel ezek is témaként vagy kérdésként. Ennek következtében nincs azonos mennyiségű információnk a különböző csoportok szokásairól, ezek előfordulását az adatközlők által felvetett szempontok is befolyásolták, illetve az is, hogy ki mennyire volt közlékeny. Fontos megjegyezni azt is, hogy mivel a szleng mellett a kontaktusjelenségek kérdése is a beszélgetés központi témája közé tartozott, az interjúkban nem lehet minden esetben elkülöníteni, hogy mely kijelentések vonatkoztak kizárólag a szlengre, és melyek a kontaktusjelenségekre, az adatközlők gyakran egyszerre nyilatkoztak mindkettőről.

Minden csoportos beszélgetés során kiderült, hogy a fiatalok használnak szlenget. Mind egyetértettek abban is, hogy ez inkább a baráti társaságban fordul elő,

és a különböző beszédhelyzetekben másképp beszélnek, például más szavakat és más megfogalmazást használnak a barátaikkal, a testvéreikkel, szüleikkel, nagyszüleikkel vagy a tanáraikkal szemben. Ezt példázza az alábbi három beszélgetésrészlet:⁶

L. A.: *Ti szoktatok így beszélni, vagy ilyen szavakat használni?*

Dorka: *Szerin-, én biztos. Még ha nem is, nem is veszem észre, de szerintem biztos.*

Dalma: *Én szerintem mindenki valamilyen szinten, csak magán nem veszi észre feltétlenül.*

Dávid: *De amúgy én például a családom körében szerintem figyelek arra, hogyha mondok valamit, úgy mondjam, hogy megértsék, tehát olyan szavakat nem használok, amit nem értenek.*

Dalma: *Igen, amúgy én is a nagyszüleimmel másképp beszélek. Más nyelvezetet használok, mint egy baráti társaságban.*

A szlenghasználat mértéke azonban egyéenként eltér. Az interjúalanyok nagyobb része informális beszédhelyzetekben szereti használni ezeket, de olyan személyek is részt vettek a beszélgetésben, akik nem szeretik használni és amennyire lehetséges, beszédhelyzettől függetlenül tudatosan kerülnek ezeket a kifejezéseket, de náluk is előfordul, hogy a nyelvi kiettség miatt vagy más okból kifolyólag (pl. indulat) nem sikerül minden helyzetben mellőzni ezeket. A legerőteljesebben azokban az esetekben nyilvánult meg, amikor az illető beszélőnek a szülei, a családja is figyel erre, ebből kifolyólag ezt tanulta otthon, vagy a teológus hallgatók körében, akiknek jövőbeli foglalkozásuk okán figyelniük kell arra, hogy hogyan beszélnek. Ezt példázza az alábbi beszélgetésrészlet Endrével, akiről az interjú során kiderült, hogy családi körben is figyelnek arra, hogy hogyan beszélnek:

Endre: *Én, őszintén én nem szeretem. Én abból kiindulva, hogy milyen gazdag és milyen csodálatosan bő a mi nyelvünk, a szókincsünk, ebből kifolyólag én nem feltétlenül szeretem ezeket használni. Sőt, ilyen szempontból, hát most megtanultam egy új szót, engem **boomernek**⁷ szoktak nevezni. (nevetés) Lakótársaim, meg akikkel együtt szoktam lenni, me', mer' egyszerűen én nem ismerem ezeket a kifejezéseket, abból kifolyólag, hogy nem szívesen használom,*

⁶ A fókuszcsoporthoz tartozó interjúk lejegyzésének jelölései:

[]	egyszerre többen beszélnek
<u>aláhúzás</u>	valamilyen hangsúlyozás
–	félbeszakítás
()	nem értett szöveg
(becslés)	nem teljesen érthető szöveg, becslés
(nevetés)	jellemzések, események (pl. nevetés)
...	befejezetlen mondat, gondolat
[...]	az idézetből kihagyott szövegrész

⁷ boomer (ejtés: búmer) 1. 'olyan személy, aki 1945 és 1965 között született'; 2. 'idősebb személy' < ang. boomer 'ua.' (informális).

éppen ezért nem érdekel. Én ennek vagyok a híve, hogyha ezek nélkül is nagyon szépen ki tudjuk fejezni magunkat, akkor igenis használjuk ezeket. Attól függetlenül nem teljes mértékben ítélem el, mert vannak olyan helyzetek, amikor igenis ahhoz, hogy olyan mókás legyen, vagy éppen szomorú az az adott megnyilvánulás, vagy a hangulat, vagy esemény, az lehet, hogy egy ilyen, egy-két ilyen szleng kifejezés így nagyot üt a latba. De úgy általánosságban beszélve én nem szeretem.

L. A.: És az előfordult már veled, hogy annyit hallottál valamit, hogy úgy mondtad, még akkor is, hogyha nem volt teljesen tudatos választás? Tehát ilyenek előfordulnak azért?

Endre: Biztos mindenképp fordult elő. És főként a kiváltó ok az az volt, és általában akkor szokott ez lenni, hogyha több ideig abban az adott környezetben, abban a társaságban vagyok, s akkor ilyen belső poénok alakulnak ki. És, és hát a tudatalatti megnyilvánulás az ilyen szinten történik, hogy a kis csoporton belüli poénkodásból kifolyólag vevődik át, és nem feltétlenül azért, mert én most magamévá akarom ezt tenni.

5. A szlenghasználat indítékai

A szleng használata kapcsán nemcsak azt érdemes figyelembe venni, hogy az erdélyi középiskolások és egyetemi hallgatók milyen mértékben használják a szlenget, hanem az is fontos kérdés, hogy miért: az ő bevallásuk szerint vajon mi lehet a szlenghasználat indítéka. A *Miért tartod szükségesnek, hogy használj a szlenget?* kérdésre a kérdőíves felmérés adatközlői hét indíték közül választhattak úgy, hogy többet is megjelölhettek, vagy választhatták azt is, hogy nem használják. A következő eredmények születtek: *Mert pontosabban tudom kifejezni magam.* – 100 (26%); *Mert másképp nem tudom kifejezni magam.* – 22 (5,7%); *A divat miatt.* – 39 (10,2%); *Sokat hallom, és akaratlanul is rámragad.* – 263 (68,5); *Viccből.* – 191 (49,7%); *Játékból.* – 64 (16,7%); *A szavak hangulata miatt.* – 227 (59,1%); *Nem használom.* – 21 (5,5%).

Az erdélyi fiatalok válaszai alapján azt mondhatjuk, hogy a leggyakoribb indíték a nyelvnek való kitettség. Ha sokat hallunk valamit, könnyen előfordul, hogy akarva-akaratlanul is elkezdjük használni. Mivel a szleng főként beszélt nyelvi jelenség, nem volt a lehetőségek között, de emellé társulhat a vizualitás is, hiszen csetelés, SMS-írás közben vagy a közösségi oldalakon is találkozhatunk a szlenggel.

Szintén igen gyakori indíték, hogy a szavak hangulata miatt használják a fiatalok a szlenget. A szlengnek fontos jellemzője a hangalaki expresszivitás, és ezt az adatközlők válaszai is alátámasztják. A hangalaki expresszivitás összefügg további négy indítékkal is a felsoroltak közül. Az első a nyelvi kitettség, hiszen egy expresszív hangalakat könnyebben megjegyzünk, könnyebben kezdünk el használni. A másik indíték az 5. választási lehetőség, a vicc, amely a harmadik leggyakoribb az erdélyi fiatalok válaszai közül. Az expresszivitás könnyen megidézi a viccet, illetve vicceléskor is gyakran előfordulhatnak expresszív hangalakok. Ehhez kapcsolódik a

játék is, bár az adatközlők közül ezt kevesebben jelölték meg indítékként. Bár nehéz elkülöníteni a játékot és a viccet a nyelvhasználatot illetően, mégis van árnyalatnyi különbség, hiszen a vicc célja a nevetés előidézése, a játék pedig öncélú cselekvés.⁸

A hangalaki expresszivitással az 1. szempont is összefügg egyes szlengszavak jelentéssűrítő sajátossága miatt. A szavak hangulata gyakran befolyásolja a jelentést is valamilyen szinten, így más szóval nem tudnánk ugyanolyan pontosan kifejezni ugyanazt, emiatt a diákok jelentős része fontosnak tartotta ezt az indítékot is megjelölni. A 2. szempont, miszerint valaki nem tudja másképp kifejezni magát, némiképp különbözik ettől, mert olyan okai is lehetnek, mint például a szűkebb szókincs, de ezt csak kevés adatközlő jelölte be magára vonatkozóan. Szintén kevesen vallották azt, hogy a divat hatása miatt használják a szlenget, ami részben összefügg a csapatszellemmel, hiszen előfordulhat, hogy valaki könnyebben a részesévé válik egy csoportnak, ha ő is használja a csoport sajátos kifejezéseit.

A szlenghasználathoz hasonlóan az adatközlők indítékait is összevettem a szociológiai változókkal, a nyelvtudásukkal, a nyelvek értékelésével, illetve a magyar és román nyelv használatával annak érdekében, hogy szignifikáns összefüggéseket keressünk.

A Pearson-féle khi-négyzet próba alapján jelen esetben is különbséget figyelhetünk meg a nemek között: $N = 380$, khi-négyzet ($f = 1$) = 17,144, $p = 0,000$. *A sokat hallom, és akaratlanul is rámrágad* választ a lányok nagyobb arányban jelölték meg, mint a fiúk (16. táblázat). Ez összefügghet az előző eredményekkel, mert azt sugallja, hogy a lányok többsége próbálja kerülni a nemsztenderd elemeket, de a nagyfokú nyelvi kitettség hatására előfordul, hogy használják ezeket. A nyelvi kitettség kapcsán szintén különbség mutatkozott az adatközlők legutóbbi tanulmányi átlaga alapján: $N = 379$, khi-négyzet ($f = 4$) = 14,898, $p = 0,005$. Bár nincsenek nagyon éles különbségek, az eredmény azt a tendenciát mutatja, hogy minél magasabb átlaggal rendelkezik egy diák, annál gyakoribb, hogy a nyelvi kitettség miatt (is) használja a szlenget (17. táblázat).

16. táblázat: A nyelvi kitettség mint a szlenghasználat indítéka az adatközlők neme szerint
(A százalékos arányok oszloponként vannak feltüntetve.)

A nyelvi kitettség mint a szlenghasználat indítéka	Fiú		Lány	
	N	%	N	%
Jellemző	100	58,1	162	77,9
Nem jellemző	72	41,9	46	22,1

⁸ „Mi körülbelül így határoztuk meg ezt a fogalmat: a játék szabad cselekvés vagy foglalkozás, amely bizonyos önkéntesen, előre meghatározott időben és térben, szabadon választott, de föltétlen kötelező szabályok szerint folyik le; célja önmagában van, bizonyos feszültség és öröm érzése, továbbá a »közönséges élet«-től való »különbözőség« tudata kíséri. Ebben a meghatározásban alkalmas fogalom lesz mindannak az összefoglaló kifejezésére, amit embereknél, gyermekeknél vagy állatoknál játéknak nevezünk [...]» (Huizinga 1944: 37).

17. táblázat: A nyelvi kitettség mint a szlenghasználat indítéka az adatközlők legutóbbi tanulmányi átlaga szerint (A százalékos arányok oszloponként vannak feltüntetve.)

A nyelvi kitettség mint a szlenghasználat indítéka	9,50–10		9–9,50		8–9		7–8		7 alatt	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Jellemző	39	81,3	73	70,9	72	59,5	69	76,7	8	47,1
Nem jellemző	9	18,8	30	29,1	49	40,5	21	23,3	9	52,9

Továbbá az állandó lakhely kapcsán láthatunk még különbséget: az eredmények alapján a városi származású adatközlők nagyobb arányban választották, hogy *a szavak hangulata, hangalaki expresszivitása* szerepet játszik a szlenghasználatukban, mint a vidéki származású társaik: $N = 379$, khi-négyzet ($f = 1$) = 11,925, $p = 0,001$ (18. táblázat). Különbség mutatkozott a képzés helyszíne kapcsán is, ugyanis a Nagyváradon és Marosvásárhelyen tanuló diákok nagyobb arányban választották, hogy *játékból* használják a szlenget: $N = 381$, khi-négyzet ($f = 4$) = 12,212, $p = 0,004$ (19. táblázat).

18. táblázat: A hangalaki expresszivitás mint a szlenghasználat indítéka az adatközlők állandó lakhelye szerint (A százalékos arányok oszloponként vannak feltüntetve.)

A hangalaki expresszivitás mint a szlenghasználat indítéka	Városi		Vidéki	
	N	%	N	%
Jellemző	128	68,4	98	51
Nem jellemző	59	31,6	94	49

19. táblázat: A játékosság mint a szlenghasználat indítéka az adatközlők képzési helyszíne szerint (A százalékos arányok oszloponként vannak feltüntetve.)

A játék mint a szlenghasználat indítéka	Kolozsvár		Nagyvárad		Gyulafehérvár		Marosvásárhely		Gyergyószentmiklós	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Jellemző	9	9,7	26	25,2	3	6,5	21	22,3	5	11,1
Nem jellemző	84	90,3	77	74,8	43	93,5	73	77,7	40	88,9

Az interjú beszélgetések során a fiatalok arról is beszámoltak, hogy miért használnak szlenget. Ezek az indítékok a kontaktusjelenségekre is vonatkoztathatók, egyrészt azért, mert nem minden esetben egyértelmű, hogy melyikre gondolnak, és nem tudják minden esetben megkülönböztetni a szleng és a nem szleng kontaktusjelenségeket, másrészt pedig azért, mert ahol meg is lehet különböztetni, mindkét esetben ugyanazokat az indítékokat sorolják fel.

A két legtöbbször említett indíték az a nyelvi kitettség és a hangalaki expresszivitás. Több adatközlő számolt be arról, hogy bizonyos szavak, kifejezések használata „csak úgy jön”, „rájuk ragad”, megszokták, és nem minden esetben tudatos, mert bizonyos kifejezések „beépültek” a nyelvhasználatukba, tehát a fiatalok nem

érik jelöltnek. Az alábbi beszélgetésrészletek is azt példázzák, hogy idővel természetessé válik a szleng és a kölcsönszavak használata.

Panka: *Szerintem közelebb is áll hozzánk, mert valahogy ebbe nőttünk fel, és néha azt is mondhatnánk, hogy kényelmesebb. Mert annyira bennünk van már ez, hogy normális, hogy kényelmesebb.*

Panni: *Meg nagyon sokszor szerintem automatikusan jön.*

Petra: *Igen.*

Péter: *Nem is veszed észre.*

Niki: *Engem nem feltétlen zavar, de tényleg az, hogy nagyon hamar felvettük azokat, amiket nem hallottunk, és olyan, nem tudom, nekem mindig úgy jött, hogy sokat hallom, akkor egy idő után felveszem.*

Az alábbi részlet azt szemlélteti, hogy a nyelvhasználat nem mindig tudatos. Lili, barátinői állítása szerint, gyakran használja a *frájer*⁹ szót, azonban ő észre sem veszi. Ebből ki is alakult egy rövid vita, ahogy a végére próbáltak járni a kérdésnek. Ez a téma a beszélgetés során a későbbiekben is felmerült, és Lili minden alkalommal értetlenkedett a helyzeten, mert nem emlékezett arra, hogy gyakran használná ezt a kifejezést.

Lídia: *Ez olyan Lili-nyelvhasználat. Te szoktad használni a **frájer** szót.*

Lili: *Én?*

Laura: *Hát igen.*

Lujza: *Igen, igen.*

Lili: *Na jó.*

Lídia: *Nehogy azt mondd, hogy megbántottalak.*

Lili: *Nem, de nem emlékszem, hogy mondtam volna, [nagyon fel kellett legyek mérgelődve.]*

Laura: *[Igen? Annyiszor mondod.]*

Lujza: *[De.]*

Lídia: *Ja, tényleg, [Lujza: Igen.] esküszöm minden nap, amikor mesélsz valamit. Ez olyan **frájer!***

Lujza: *Igen.*

Lili: *Na szép. (nevetés)*

A hangalakilag expresszív kifejezések által Petra szerint sokkal érdekesebbé válik a mondanivaló, és nem lesz unalmas, ugyanakkor viccből is szoktak szlenget használni, de a többi beszélgetés során is emlegették az adatközlők, hogy fontos számukra a szó hangzása. Az is előfordul az adatközlők bevallása szerint, hogy tudatosan figyelnek arra, hogy bizonyos kifejezéseket használjanak, mert annyira megtetszik nekik.

Petra: *De tényleg sok szó van, sok szleng van, amit tényleg viccből használunk inkább, vagy úgy, hogy egy kicsi **spice**-t¹⁰ adjunk a beszélgetésbe. Tehát, hogy úgy... nem tom...*

⁹ *frájer* 'hiszékeny, naiv ember; mafla, balek' < rom. *fraier* 'ua.'

¹⁰ *spice* (ejtés: *szpájsz*) 'fűszer' < ang. *spice* 'ua.'

Polli: *Egy kicsi **spice**-t!* (nevet)

Petra: *De tényleg, nem tom, ez, hogy... Vagy az, hogy ne beszéljünk túl unalmasan. Nekem inkább az van, hogy néha azt mondom ahelyett, hogy feltalálja magát, hogy milyen kis **deszkurkőréc**¹¹ [Panni: Ühüm.], csak azért, hogy úgy... Nem tudom...**fun**¹², vagy nem tudom, jó érzés csak úgy nem ezt a standard nyelvet beszélni folyton. És például ebben a társaságban szerintem majdnem mindenkinek van egy... Tehát, hogy ahogy te beszélsz, van egy külön nyelvezete.*

Niki: *Igen. Az a hangulat annyira nem írja le azt a szót, amit az angol szó, a **vibe**¹³, az sok mindent úgy körülfooglal, de a hangulat az nem tudom, annyira nem.*

L. A.: *S ti szoktatok ilyen szavakat használni, tehát más nyelvből átvett szavakat?*

Konrád: *[Néha igen.]*

Krisztián: *[Hát persze.] Sokszor-*

L. A.: *Vagy milyen helyzetben szoktatok inkább?*

Kálmán: *Há' miko' nem jut eszembe a szó magyarul, főleg akkor.*

Konrád: *Vagy ha nagyon úgy érzed, hogy jobban [leírja] vagy jobban hangzik.*

Krisztián: *[Jobban hangzik.]*

Kristóf: *Mer' van, amikor jobban hangzik.*

Részben a hangalaki expresszivitáshoz kapcsolódik az az indíték is, hogy a szlengszónak jelentésmegkülönböztető szerepe van, nincs pontos megfelelője a sztenderdben, mert valamilyen jelentéstöbblettel rendelkezik, ezt Niki is megfogalmazta. Ahogyan Kálmán is utalt rá, a megkérdezett fiatalok arról is beszámoltak, hogy egyes helyzetekben azért használnak szlenget vagy kölcsönzéseket, mert hirtelen nem jut másképp eszükbe, de vannak olyan helyzetek is, amikor viccből vagy játékból döntenek ezek használata mellett. E két indíték kapcsán érdemes egy rövid kitérőt tenni. A szleng és a kontaktusjelenségek egyaránt megbélyegzett nyelvi formák, kisebbségi helyzetben pedig a nyelvi purizmus védekezési mechanizmus is. Ennek következtében a szleng ellennyelvként való működésében kétnyelvű környezetben nagy szerepe van a kölcsönzésnek.

Visszatérve az indítékokra, kifejezetten az átvételek kapcsán nevezik meg a gazdaságosságra való törekvést, a szlenghasználat kapcsán pedig a közösséghez tartozás érzését sorolják az indítékok közé, és azt, hogy így „könnyebb” beszélni:

Lili: *Hát az, hogy a közösség azt mutatja, hogy a közösséghez tartozol. Én nem szoktam szlenget használni. Azokat használtam néha, amit közösen az osztályban találtunk ki vagy terjedt el, és akkor az olyan jó érzés volt, hogy akkor nekünk ez ilyen belső nyelvhasználatunk, például a Csongor és Tündére azt mondtuk, hogy **Csocsó és Tütü**, s a Luceafărulra azt, hogy **Luci**, vagy ilyesmi, szóval, hogy ezt azt jelentette, hogy valami közös hajóban vagyunk és közösen szenvedjük végig azt az adott tananyagrészt vagy bármi.*

¹¹ *deszkurkőréc, deszkurkőréc* 'leleményes, életrevaló, talpraesett' < rom. *descurcăreț* 'ua.'

¹² *fun* (ejtés: *fán*) 'móka, szórakozás; vicces' < ang. *fun* 'ua.'

¹³ *vibe* (ejtés: *vájb*) 'hangulat' < ang. *vibe* '1. 'rezgés'; 2. 'hangulat' (informális).

6. Következtetések

Összefoglalva az erdélyi fiatalok szlenghasználati szokásait, azt hangsúlyoznám, hogy a kérdőívben és a fókuszcsoporthoz tartozó interjúk során adott válaszaik alapján tudatos nyelvhasználók abban az értelemben, hogy a beszédhelyzethez igazítják a nyelvhasználatukat. Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy az adatközlők zöme napi szinten használ szlenget önbevallásuk alapján, ami jelentős körülmény a kutatás szempontjából. A kérdőíves felmérés eredményei során azt is megvizsgáltuk, hogy vannak-e szignifikáns összefüggések a különböző változók közt. Szignifikáns különbséget figyelhettünk meg az adatközlők neme alapján, ugyanis az eredmények azt mutatják, hogy tanárokkal való kommunikáció során és a hivatalos ügyek intézésekor önbevallás alapján a fiúk gyakrabban használnak szlenget, mint a lányok. Több szignifikáns összefüggés is alátámasztotta, hogy azoknak az adatközlőknek okoz nehézséget a szleng kerülése, akik az adott beszédhelyzetekben gyakran használják. A fiatalok románszleng-használatát (román nyelvű kommunikáció során) pedig az eredmények alapján az befolyásolja, hogy milyen szinten tudnak románul és milyennek értékelik a román nyelvet: elsősorban azokra jellemző, akik magas szintű nyelvtudással rendelkeznek, és akik pozitívan ítélik meg a nyelvet.

A szlenghasználat indítékait illetően az önbevallás során született kérdőíves eredmények azt mutatják, hogy a leggyakrabban előforduló indíték a nyelvi kitettség és az expresszivitás. A nyelvi kitettség esetében is szignifikáns különbséget figyelhettünk meg az adatközlők neme szerint, ugyanis a lányok nagyobb százalékára jellemző, mint a fiúkra. Az expresszivitás vizsgálata pedig az adatközlők állandó lakhelye szerint mutatott szignifikáns eredményt: a városi fiatalokra nagyobb mértékben jellemző, mint a vidékiekre. A fókuszcsoporthoz tartozó interjúk résztvevői szintén a nyelvi kitettséget és az expresszivitást nevezték meg elsődleges indítékként.

IRODALOM

- Crystal, David 2003. *A nyelv enciklopédiája*. Fordította: Kis Katalin, László Zsuzsa, Rebrus Péter, Szemere Pál. Osiris Kiadó, Budapest.
- Huizinga, Johan 1944. *Homo ludens: kísérlet a kultúra játék-elemeinek meghatározására*. Fordította: Máthé Klára. Atheneum Kiadó, Budapest.
- Jelisztratov, Vlagyimir 1998. *Szleng és kultúra*. Fordította: Fenyvesi István. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- Kis Tamás 1997. *Szempontok és adalékok a magyar szleng kutatásához*. = Uő (szerk.): *A szlengkutatás útjai és lehetőségei*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen. 237–293.
- Kis Tamás 2010. *Alapismeretek a szlengről*. <http://mnytud.arts.klte.hu/szleng/szleng.php> (2023. január 11.).
- Klerk, Vivien de 2006. *Slang, Sociology*. = Brown, Keith (ed.): *Encyclopedia of Language and Linguistics, 2nd Edition*. Elsevier, Amsterdam – London. 407–412.
- Kövecses Zoltán 1997. *Az amerikai szleng*. = Kis Tamás (szerk.): *A szlengkutatás útjai és lehetőségei*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen. 7–39.
- Szilágyi N. Sándor 1999. *A csoportjellegű szövegek*. = Fenyvesi Anna – Kis Tamás – Várnai Judit Szilvia (szerk.): *Mi a szleng?* Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen. 9–12.
- Szilágyi N. Sándor 2006. *Opponensi vélemény Szabó Edina A mai magyar börtönszleng (1996–2005) című doktori értekezéséről*. (Kézirat). Kolozsvár.
- Vicsek Lilla 2006. *Fókuszcsoporthoz tartozó elméleti megfontolások és gyakorlati alkalmazás*. Osiris Kiadó, Budapest.

OBICEIURI LINGVISTICE PRIVITOARE LA UTILIZAREA ARGOULUI
DE CĂTRE TINERII VORBITORI DE MAGHIARĂ DIN TRANSILVANIA

(Rezumat)

Studiul de față își propune să investigheze obiceiurile de utilizare a argoului de către tinerii vorbitori de maghiară din Transilvania. Se analizează astfel măsura în care elevii de liceu și studenții utilizează argoul în funcție de situația de comunicare verbală, precum și principalele motivații pentru utilizarea argoului. Subiectul este abordat prin două metode: (a) analiza chestionarelor și (b) interviuri directe în grupuri de discuție. În cazul elevilor de liceu, am colectat date prin intermediul unui chestionar (anchetă indirectă) din cinci orașe din Transilvania, toate caracterizate de diversitate lingvistică (Gheorgheni – jud. Harghita, Alba Iulia, Cluj-Napoca, Târgu Mureș, Oradea), iar în cazul studenților, din trei orașe (Cluj-Napoca, Târgu Mureș, Oradea). Din această anchetă au rezultat 384 de chestionare completate. Interviurile directe au fost realizate în grupuri de 3–5 participanți, cu 32 de tineri maghiari care studiază în Cluj-Napoca, selectați dintre respondenții la chestionarele menționate anterior.

Analiza răspunsurilor la chestionar a oferit o oportunitate de a examina dacă există corelații statistice semnificative atunci când se compară rezultatele obținute cu variabilele sociologice ale respondenților, cu gradul lor de competență lingvistică, cu capacitatea de evaluare a limbilor, precum și cu corectitudinea utilizării limbilor maghiară și română. Interviurile de grup au avut ca scop să se obțină o perspectivă asupra proceselor de gândire ale respondenților și a raționalizărilor subiacente.

Cuvinte-cheie: argou, obiceiuri lingvistice, normă lingvistică, chestionar, interviuri de grup.

SLANG USAGE HABITS OF THE HUNGARIAN YOUTH IN TRANSILVANIA

(Abstract)

The study aims to investigate the slang usage habits of young people native in Hungarian in Transylvania. The research analyses to which extent high school and university students claim to use slang depending on the speech situation, as well as the primary motivations for slang usage. This question is examined by means of two research methods: analysis of questionnaire surveys and focus group interviews. The questionnaire data collection took place in five different linguistically diverse cities for high school students in Transylvania (Gheorgheni, Harghita county; Alba Iulia, Alba county; Cluj-Napoca, Cluj county; Târgu Mureș; Mureș county; Oradea, Bihor county) and three cities for university students (Cluj-Napoca, Cluj county; Târgu Mureș; Mureș county; Oradea, Bihor county), resulting in 384 completed questionnaires. The focus group interviews were conducted in groups of 3–5 participants, with 32 Hungarian-speaking young people studying in Cluj-Napoca participating in one of the eight groups.

The questionnaire survey provided an opportunity to examine whether there are statistically significant correlations when comparing the results with the respondents' sociological variables, language proficiency, evaluation of languages, as well as their use of Hungarian and Romanian. The main benefit of the focus group interviews was gaining insight into the respondents' thought processes and underlying thoughts.

Keywords: slang, language usage habits, linguistic norm, questionnaire, focus group interviews.

Babeș-Bolyai Tudományegyetem
Hungarológiai Doktori Iskola
Kolozsvár / Cluj-Napoca, Horea 31
aliz.lakatos17@gmail.com